

GİRESUN VE ALMAN SEYYAH ANDREAS DAVID MORDTMANN

Zübeyir Bütüner^{1*}

¹Bozok Üniversitesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Yozgat, Türkiye

*Corresponding Author and *Speaker: zbutuner86@hotmail.com

Özet

Andreas David Mordtmann

Seyahatnameler, bir seyyahın gezip gördüğü belli bir coğrafi alana ve tarihsel döneme dair izlenimlerini ve topladığı bilgileri metne aktardığı yazılardır. Seyahatname, sefername ve anı kitapları, bir coğrafyanın, bir ülkenin veya bir şehrin tanınmasında önemli yer tutan önemli tarihsel kaynaklardır. Bu eserleri kaleme alanlar, gezip gördükleri yerleri, gerek tarihî ve kültürel açıdan gerekse sosyolojik açıdan kendi bakış açılarıyla görerek izlenimlerini aktarırlar.

Bazı tarihçilerin seyyah olmaları ve bir tarihçi tarafsızlığında seyahatlerini kaleme almış olmaları bu seyahatnamelerin değerlerini daha da artırmaktadır. 19. Yüzyılda Alman Seyyahlar'dan A. D. Mordtmann Osmanlı Devleti'ni gezmiş ve gezilerini "Anadolu" adlı seyahatnamesinde toplamış, fakat Osmanlı toplumuna ve medeniyetine aydın ve kültürlü olmasına rağmen önyargıyla bakmaktan kurtulamamıştır. A. D. Mordtmann Türkçe bilen ve

aydın bir bakış açısına sahip birisi olarak “Anadolu” adlı seyahatnamesinde yazdıkları önyargılı olsa da, göz ardı edilemeyecek değerli bilgiler vermiştir.

Bu seyyah, Osmanlı Devleti’nde çeşitli etnik unsurların ve farklı din, dil ve ırka mensup insanların barış, huzur ve dayanışma içerisinde yaşadıklarını bildirerek, Osmanlı Devleti tebaasındaki Ermeni, Rumlar ve diğer etnik gruplarında Türkler gibi yaşadıklarını ve Türkçe konuştuklarını gözlemlemiştir.

Bu çalışma da A. D. Mordtmann’ın “Anadolu” Seyahatnamesi’nin “Heinrich Bart ile Trabzon’dan Küçük Asya üzerinden Üsküdar’a gezi (Mit Heinrich Bart von Trapezunt durch Nord-Klein Asien nach Skutari) bölümünden Giresun (Kiressun) hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler- *Anadolu, Osmanlı Devleti, Seyyah, A. D. Mordtmann, Giresun*

GERMAN TRAVELLER ANDREAS DAVID MORDTMANN AND GİRESUN

Abstract- Travelogues, to a certain geographical area where the pilgrim see over a historical period and that the information it collects impressions and articles which are quoted in the text. Travels, books and memories of times, but, a geography are important historical sources holds an important place in the recognition of a country or a city. These works convey the impressions of the residents, the places they visit and the places they see, both historically and culturally, from a sociological point of view.

The fact that some historians are travelers, and that they have received a stay in a historian's impartiality, are further enhancing the values of these travel destinations. A.D. Mordtmann from the German Travels in the 19th Century traveled to the Ottoman Empire and did not escape from looking at the trips "Anatolian" in his travels, but looking at Ottoman society and civilization with prejudice despite being intellectual and cultural. A. D. Mordtmann, who speaks Turkish and who has an intellectual point of view, has given valuable information that can not be ignored, even if he or she is prejudiced in the travels "Anatolia".

He observed that various ethnic elements and people of different religions, languages and racial lines lived in peace, tranquility and solidarity in the Ottoman State and observed that they lived like Turks in Armenian, Greek and other ethnic groups in Ottoman State subjects and Turkish speaking.

In this study, A.D. Mordtmann's "Anatolian" Travel Names will be informed about Giresun from the "Mit Heinrich Bart von Trapezunt durch Nord-Klein Asien nach Skutari" section of "Trip to Giresun".

Keywords- *Anatolia, Giresun, Little Asia, A. D. Mordtmann, Ottoman Empire, Traveller*

GİRİŞ

Bu çalışma da A. D. Mordtmann ile ilgili kaynaklar merkez eksenini oluşturacak şekilde bir tarama yapılmıştır. Doğrudan A. D. Mordtmannın kitabı ve yazılmış kaynakların yanı sıra 19. Yüzyılda Giresun’u ziyaret eden gezginlerin seyahatnameleri taranmış ve önemli bilgilerle ulaşılmıştır. Ayrıca, yine döneme ait önemli bilgiler içermesi bakımından, çeşitli kaynakların içinde yer alan ya da tek başına yayımlanmış, eserler değerlendirilerek ortaya konmuştur.

Anadolu’yu gezen, gören ve seyahatnameler yazan birçok seyyahlar çıkmıştır. Fakat 19. Yüzyılda ve 1850’den 1859’a kadar çeşitli yönlerden Anadolu’yu gezen, araştıran ve altı

yüz sayfalık Almanca bir eser yazan A. D. Mordtmann’ın eseri önemli bir kaynak teşkil etmektedir. (Mordtmann, A. D. Anatolien, Skizzen Und Reisebriefe Aus Kleinasien 1850-1859). Çalışkan, yetenekli ve çalışkan bir bilgin ve seyyah olan yazar Anadolu’yu ikinci bir vatan olarak kabul etmiş ve Anadolu’da kalmıştır. A. D. Mordtmann’ın eseri, Anadolu’nun yüz yıl boyunca aldığı mesafeyi, ilmî anlayış, içtimâî bünye değişiklikleri ve teknik ilerlemeler bakımından kıyaslamaya esas olması dolayısıyla da önemlidir. “Anadolu” (Anatolien) kitabının başında yazarın özgeçmişi ile matbu kitap ve makalelerinin isimlerinin toplandığı bir bölüm bulunmaktadır.

Anadolu'nun kuzey yarısını baştanbaşa dolaşan yazar gezi izlenimlerini Kuzeybatı Anadolu, Doğu Karadeniz-Kapadokya arası, Güney Marmara, Kuzeydoğu Anadolu, Bursa-Çanakkale, Bursa-Karadeniz başlıkları altında kitabında toplamaktadır. Son bölümünde A. D. Mordtmann'ın kendisi gibi seyyah olan arkadaşı Heinrich Barth ile beraber Trabzon-Üsküdar arasındaki yaptığı gezileri anlatılmaktadır.

Seyahatnameler sadece maddi olayları, maddi varlıkları, geçmişini tespit edebileceğimiz kaynaklar değil; tarihçi için anlaşılması en zor alanı anlaşılır kılan kaynaklardır. İnsanların zihniyetleri, kafalarının içi, dünyaya ve komşuya bakışları gibi pek çok alanda veriler sağlar. Bu bakımdan seyahatnamelerin derhal Türkçe'ye çevrilmesi gerekmektedir. Oysa bizler bunu yapmak bir yana seyahatname yazan, hem de iyisini yazan kendi ecdadımızınkini eski harflerden yenisine tam aktarabilmiş değiliz. Bunlar çok önemli kaynaklardır, bu noktayı gözden kaçırmamalıyız.

ANDREAS DAVID MORDTMANN'IN HAYATI

A. D. Mordtmann 1811 'de Hamburg'da doğdu. Johanneums isimli meşhur bir okulda öğrenime başladı ve burada klasik dillerdeki yeteneğiyle dikkat çekti. 1829 yılında babasının ölümü üzerine bir ilkokulda yardımcı öğretmen oldu ve bir süre özel dersler verdi. Daha sonra Kuzey Alman Konfederasyonu'na bağlı Hamburg Federe Devleti diplomatlarından Karl Sievenking'in yardımı ile önce Hamburg Senatosu'nda, 1840'ta Hamburg Şehir Kütüphanesi'nde görev aldı. Burada, birçok Avrupa dilinin yanında Arapça'yı da çok iyi bildiğinden coğrafyacı Karl Ritter'in tavsiyesiyle İstahri'nin Kitâbü'l-Mesâlik ve'l-memâlik'inin J. H. Möller tarafından tıpkıbasımı yapılan (Gotha 1839) muhtasar bir nüshasını, Das Buch der Länder (Ülkeler kitabı) başlığıyla Almanca'ya tercüme etti (Hamburg 1845). Çok başarılı bulunan bu çeviriyi doktora çalışması sayan Kiel Üniversitesi Felsefe Fakültesi kendisine doktor unvanı verdi. Aynı yıl diplomat Karl Sievenking'in gayretleriyle İstanbul konsoloslughuna tayin edildi ve Prusya'nın öncülüğünde Almanya'da birliği sağlamasına kadar bu görevini sürdürdü. 1860'ta yeni kurulan Ticaret Mahkemesi'nde hâkimlik yapmaya başlayarak Osmanlı Devleti'nin hizmetine girdi. 1872-1873 yıllarında İstanbul'da yayımlanan Alman taraftarı Phare du Bosphore (Boğaz feneri) gazetesinin yayın müdürlüğünü ve başyazarlığını yaptı. 1877'de Maarif Nâzırı Münif Paşa tarafından Mekteb-i Mülkiye'nin coğrafya hocalığına tayin edilinceye kadar herhangi bir görev almayarak kendisini ilmi ve edebî çalışmalara verdi. 31 Aralık 1879 tarihinde geçirdiği bir kalp krizi sonucu İstanbul'da öldü ve Feriköy Protestan Mezarlığı'na gömüldü. Mordtmann, başta Deutsche Morgenländische Gesellschaft (Alman Şark

Topluluğu) ve Royal Asiatic Society (Kraliyet Asya Topluluğu) olmak üzere çok sayıda uluslararası ilmi dernek ve akademinin üyesiydi.

GİRESUN TARİHİ

Doğu Karadeniz ve Giresun'la ilgili ilk tarihi bilgileri Yunanlı coğrafyacı ve yabancı seyyahların eserlerinde bulmaktayız. Bu eserlerde bu bölgede yaşayanları Kolhlar, Driller, Mossinoikler, Halibler, Tibarenler, Gaskalar, İskitler, Kimmerler, Amazonlar, Hunlar, Kumanlar, Peçenekler, Akhunlar, Sabirler, Hazarlar, Bulgar Türkleri ve Oğuz Türkleri olarak görmekteyiz.

"Giresun liman şehri İyonya (Batı Anadolu) kolonisi olarak kurulmuş, fakat İyonya hâkimiyeti sahilden öteye girememiştir. M. Ö. 6. asırda Persler'in istilâsına uğramıştır. Makedonya Kralı İskender burasını ele geçirememiştir. Pers asıllı olup bilâhare Yunanca konuşan ve Hıristiyanlaşan (Ortodoks olan) Pontus Krallığı bu bölgeye, Kuzey Karadeniz ve Kırım'a hâkim olmuştur. Roma İmparatorluğu M. Ö. 2. asırda Romalı devlet adamı ve komutan Lucullus (Lucius Licinius Lucullus 117-57/56), emrinde Roma ordusunu göndererek Mithridates'in direnmesine rağmen Pontus Krallığı, bir eyalet şeklinde Roma İmparatorluğu'na bağlandı. M.S. 395'te Roma İmparatorluğu parçalanınca bu bölge bütün Anadolu gibi, Doğu Roma'nın (Bizans) payına düştü. Giresun M.Ö. 183 yılında Pontus hâkimiyetine geçti. Pontus Kralı Phamakes şehri şimdiki Kale ve çevresinde yeniden kurdu. Giresun'un adı bu yıllarda Pharnakia olarak anıldı."

"1071 Malazgirt Zafer'inden sonra Anadolu fatihi ve Anadolu'da Türk devletini kuran Kutalmışoğlu I. Süleyman Şah tarafından fethedildi. Haçlı Seferleri esnasında Türkler, bir müddet buradan çekildi ve yeniden bu bölgeyi Bizanslılar istilâ etti. 1204'te Dördüncü Haçlı Sefer'inden sonra burası Trabzon Bizans İmparatorluğu'nun eline geçti. Türkler, Giresun'u 1381'de geri aldılar. Selçuklu Devleti yıkılınca bölge, Canik Beyliği'nin eline geçti."

"Sultan I. Bayezid veya Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı Devleti'ne ilhak edildi ise de, kesin olarak Sultan Fatih döneminde 1461'de Osmanlı Devletine dâhil oldu. Osmanlılar devrinde, Trabzon Beylerbeyliği'ne (eyaletine) bağlı bir kaza merkeziydi. Cumhuriyet'ten az önce 1920'de müstakil mutasarrıflık (vilâyet- il) oldu. Birinci Dünya Harbi sonunda Giresun gönüllü birlikleri, Ruslar'ın Giresun'u işgalini önledi. Giresun gönüllü birlikleri İstiklâl Harbinde de büyük yararlıklar gösterdiler. Cumhuriyet döneminde bütün mutasarrıflıkların il olması üzerine Giresun da il olmuştur. Daha sonra Trabzon'a bağlı ilçe merkezi iken 1920 yılında müstakil mutasarrıflık, 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanıyla il merkezi oldu." (Akt. GİRESUN- Tarihçe- Coğrafya Dünyası, www.cografya.gen.tr > giresun > tarihçe)

A. D. MORDTMANN VE GİRESUN GEZİSİ

XIX. yüzyılda değişik amaçlarla Anadolu'yu dolaşan seyyahlardan bazıları il, ilçe ve köylerden de geçmişler ve buralara ait izlenimlerini eserlerinde yazmışlardır. Bu seyyahlardan biri de Alman Protestan Seyyah A. D. Mordtmann olmuştur.

A. D. Mordtmann'ın 1850-1859 yıllarını kapsayan Anadolu anıları ve gezileri dağınık bir şekilde bulunan çalışmaları 1925 yılında Franz Babinger tarafından derlenip düzenlenerek Hannover'de yayımlanmıştır.

“1877-78 Osmanlı- Rus Savaşı günlerinde Almanya'da, Osmanlı Devleti'ne dair ilgi öyle çoğalır ki Prusyalı doğa bilimci ve kâşif Alexander von Humbolt ve Hermann Duncker yayınevleri ondan kısa zamanda Osmanlı Devleti'nin o günkü durumunu anlatan bir kitap yazmasını isterler. İstanbul ve Yeni Osmanlılar, böyle ortaya çıkmıştır. 1879'da İstanbul'da ölen yazar, ömrünün en verimli kısmını Osmanlı Devleti adına memurluk yaparak geçiren İngiliz dil araştırmacısı ve Doğubilimci James William Redhouse gibi Osmanlı'yı yakından takip etmektedir. Misyonerler için de çalışmalar yapan J. W. Redhouse, Osmanlı'yı Avrupa'ya nasıl tanıttı bilmiyoruz ama A. D. Mordtmann'ın çizdiği, padişahlardan halka doğru uzanan Osmanlı portresini çizmiştir. O da Padişahı, sarayı, gerekli bilgilerle Avrupalıya anlatır. Avrupa, esasen Doğuludur ve onun mutluluğunu sağlamak için, yani “Şark Meselesi” için, Büyük İskender misali davranmalıdır”. Yazar “esasen ateist olan İstanbul Efendisi” diye nitelediği Sultan II. Abdülhamit, modern görüşleri benimsemeye çağların getirdiği bağımsızlık olmasa aslında yatkındır”. (Avrupalı yazarların gözünden Türkiye Stratejik samimiyet, <https://www.star.com.tr/kitap/avrupali-yazarlarin-gozunden-turkiye-stratejik-samimiyet-haber-1207047/>)

A. D. Mordtmann, bu anılarında 1858'de Giresun'a geldiğini ve “Kiressun (Giresun) limanına 28 Ekim sabah 8'den önce ulaştık. Gemi, şehri ziyaret etmemize izin verecek kadar uzun kalmadığından, geminin sanatsal konumuna hayran kalarak kendimizi memnun etmek zorunda kaldık; bu yüzden, oradaki mevcut durum hakkında konuşmaya yetkin değilim, ancak yeni coğrafyacıların Kerasus antik kenti incelemeleri nedeniyle gösterdiği kaosa biraz ışık tutmaya çalışacağım. Ancak kargaşa, o kadarki onun hakkında ayrıntılı bilgi vermeye zorlanıyorum” demekle yetinir. (A.D. Mordtmann, 1925, S.405)

A. D. Mordtmann Giresun hakkında çeşitli seyyahların düşüncelerini dile getiriyor ve karşılıklı üç farklı görüş olduğunu dile getiriyor ve fikirleri tek tek ele alıyor ve irdeliyor;

“1. Kiressun eski Xenophon Kerasus'un şehridir ki, bu şehirden Lucullus kirazları İtalya'ya getirdi ve daha önce İtalya'da bilinmeyen meyve

sonra şehre adını verdi. Bu eski görüş(Alman Tirol gezgin, gazeteci, politikacı ve tarihçisi Jakob Philip) Fallmerayer tarafından benimsendi ve çeşitli nedenlerle alınmıştır.” (A. D. Mordtmann, 1925, S. 405)

“2. Xenophon Kerasus'u günümüzdeki Kiressun değil, bilakis Trabzon'a daha yakın, Fol'a (Vakfikebir'e) yakın bir yerde, orası bugünkü Kiressun Dere Ssui(Mavi Göl) nehri olarak adlandırılmış. Kiressun, diğer yandan eski Pharnakia'dır, daha sonra Kerasus adını almış. Bu görüş, öncelikle Cramer ve Hamilton tarafından savunulmakta ve Ritter tarafından da benimsenmiştir.” (A.D. Mordtmann, 1925, S.405) Bu farklı isimler kullanıldığını ve bu fikri Cramer ve Hamilton tarafından desteklendiğini A. D. Mordtmann belirtmektedir.

“3. Bugünün Kiressun'una Antik Çağ'da asla Kerasus denilmemiştir, bilakis Chörades (Kerasus) adlandırılmıştır, ancak daha sonra Pharnakia olarak adlandırılmış ve Orta Çağ'da ilk kez yanlışlıkla Kerasus isimlendirilmiştir. Ayrıca, kirazlar adlarını Kerasus'tan almamışlar, tam tersi daha önce İtalya'da bilinen meyve adını şehirden almıştır; Lucullus muhtemelen oradan sadece bir asil çeşidini İtalya'ya nakletti. Bu görüş (Albert) Forbiger tarafından temsil edildiğini (A.D.Mordtmann, 1925, S.405) A. D. Mordtmann dile getirmektedir.

Burada Şarkçı ve Seyyah Dr. (Otto) Blau, bir fikir beyan ediyorki, “Pharnakia'nın Pontik kralı Pharnakus tarafından değil de, Pontik tanrısı Pharnuk tarafından seçildiği görüşünü ifade eder.” (A.D. Mordtmann, 1925, S. 406)

“Dr. J. Samuel Heinrich. Kiepert, eski büyük altı resimli haritasında görüş benimsemiş, Kiressun'a Kerasus ve Pharnakia eski isimlerini ve eski Kerasus ismini Kiressun Dere Ssui'ya (Mavi Göl) eklemiştir; Öte yandan, 1854' de çizilmiş yeni haritasından ikincisini çıkarmış ve (Carl) Ritter'in coğrafyası ile ilgili notlarında (J.Ph.) Fallmerayer'in görüşünü tanıdı; ayrıca bu da Blau'n iddiasına aykırı idi, “(A.D. Mordtmann, 1925, S.406)

“Bu gibi çelişkili görüşlerle, araştırmayı tekrar başlatmak ve gerçek tanıkları dinlemek dışında bir seçeneğimiz yok. Önce Xenophon'u (Ksenofon) kendisinden dinleyelim” (A. D. Mordtmann, 1925, S.406) demekle A. D. Mordtmann Giresun hakkında farklı düşüncelerin olduğunu dile getiriyor ve bu farklılıkları yazarların kendilerinden dinliyor.

Buna istinaden Xenophon şöyle diyor; “Zayıf, hasta, yaşlı adamlar, çocuklar ve kadınlar Trapezunt'da (Trabzon'da) araçlara bindikten sonra, geri kalan Yunanlılar karaya yürümeye başladılar ve üç günde yapılmış yollarda Kerasus'a ulaştılar, deniz kenarında bir Yunan şehri, Kolehist'e bir Sinopya kolonisi” vardı. (A.D. Mordtmann, 1925, S.406)

“Xenophen, geri gönderilen parazitlerin sayısından bahsetmiyor, aksi takdirde anlaşmazlık daha fazla uzatılmadan kararlaştırılacaktı. Cramer ve Hamilton şimdi reddediyorlar, ki on binler Trapezunt'dan zorlu dağ yollarında Kerasus şehrine üç gün içinde ulaşabileceklerini, ancak o yolda Kiressun Dere Suyu'na bu sürede ulaşmanın mümkün olabileceği, ancak bugünkü Kiressun'a ulaşmak en az on güne ihtiyaçları olacaktı.”

“J. Ph. Fallmerayer zaten yolların yapıldığını, Yunanlıların sayısının on bine yakın olmadığını ve yürüyemediklerini belirtti. Genç Cyrus'un tüm Pers ordusuyla birlikte Küçük Asya ve Mezopotamya'ya yürüdüklerini göz önüne alırsak, bu gücün hiçbir şekilde inanılmaz ve imkânsız olmadığını; aksine Trebizond'dan (Trabzon'dan) Fol'e (Vakfikebir'e) düz yollarda yürüyüş üç günde patırtılı, sağlıklı, yürüyüş eğitilmiş savaşçılar tarafından yapılır, bu inanılmaz ve muhtemel olmazdı.” “Buna ek olarak, Hamilton kendisi tarafından belirlenen tepede hiçbir harabe bulamadı, aksine bir bataklık, alçak bir yer; Sinopyalıların (tahminen, Sinoplular) orada bir koloni kurmasına ne sebep olmuş olabilir? Eskilerin kentsel tesislerinde daima denize yakın bir tepe aradıklarını, bu yüzden burada neredeyse ihmal edileceğine tekrar tekrar dikkat çekildi. Buna istinaden tanıklarımızı dinlemeye devam edelim.” (A. D. Mordtmann, 1925, S.407)

A.D. Mordtmannın Giresun için Strabon'un ifadelerini dile getiriyor, “Strabon, hem Kerasus hem de Pharnakia'yı, bilir, ancak iki farklı şehir olarak. Ona göre Pharnakia doğrudan Sidene(Biga) ovasına sınırlanmış; Yerleri aşağıdaki sıraya göre adlandırır; Herakles'in, Jason'ın burnu, sonra Genetes (Cotyora yakınlarındaki antik Pontus'un Karadeniz kıyısında bir liman kenti) sonra Şehir Kytoros, Pharnakia tarafından kolonise edilmiş, sonra Ischopolis'in (Tripolis; Pontus) Kytoros'un, ve Hermonassa'nın(Pontus Kasabası, Akçaabat'ın kısa adı) içinde bulunduğu Körfez; sonunda Trapezunt.”(A. D. Mordtmann, 1925, S.407)

İtalyan Yazar ve Filozof Plinius da Giresun'u, “Kerasus ve Pharnakia'yı iki farklı şehir olarak tanıyor, Kerasus'un uzunluğu hakkında hiçbir şey söylemiyor; Pharnakia'an bahsediyor, Amisus'tan (Samsun) 80 Roma mili ve Trabazund'dan 100 Roma mil uzanıyor. Bu bilgilere inanılmak gerekirse, Cotyora (Bozukkale-Ordu) yakınında Ordu'ya işaret ediyorlar ve daha sonra mükemmel Strabo'yu onaylıyorlar.” (A.D. Mordtmann, 1925, S.407)

İskenderiyeli Yunan matematikçi, coğrafyacı ve astronom Giresun hakkında,” Ptolemy ayrıca Kerasus ve Pharnakia'yı iki ayrı şehir olarak tanıyor; ancak Strabo ve Plinius'den ayrılıyor, Kerasus'u batıya, Pharnakia'yı doğuya kaydırıyor, yani ters sırada, her iki yazarda olduğu gibi.”(A.D.Mordtmann, 1925, S. 407/408)

Pontus kralı, Giresun'un adının Pharnakes'ten geldiğini açıklıyor;”Mithridates'in kurduğu Pont Satraplığı İ.Ö. 280 – İ.S. 63 tarihleri arasında üç buçuk asırlık bir ömür sürdü. VI. Mithradates'in oğlu Pharnakes'in bu bölgeye hâkim olduğu ve adından dolayı buralara Pharnakia denildiği biliniyor.” (A.D. Mordtmann, 1925, S.408)

“Strabon, Plinius ve Ptolemy'nin yukarıdaki önemli ifadelerine göre zaten çok zayıf ayaklarda olan Cerasus ve Pharnakia'nın kimliği için, temelde sadece bir tanığımız var, (Bitinya kökenli antik Romalı tarihçi, yönetici, asker ve Roma, Bizans dönemi filozofu) Arrian bizim şimdiki Kiressun'umuzu eski Kerasus ve Pharnakia olarak tanımlar.” (A.D. Mordtmann, 1925, S.408)

“Aynı anonim, bugünkü Fol'un (Vakfikebir'in) yakınındaki şehir ve nehir olarak Kerasus'tan bahseden tek eski yazar, yoksa şehri kimse tanımıyor; Nehir'in ismi, belirtildiği gibi, bugün hala aynıdır, ancak ne Hamilton ne de Fallmerayer şehirde herhangi bir şey keşfedememişler. Bu nedenle bu kentin mevcudiyeti sorun değil.” (A.D. Mordtmann, 1925, S.408)

Skylax (Peripolius) şu anki Kiressun Chocrades XoipdSa'yı çağırıyor, ancak bu ismi biri okumalı, Yunanlılar ismi kendi dillerinde konuşmalı ve okumalı, böylece Cheurades değil, bilakis Chiradhes, ikna olmak için, isim Kerasus'la aynı idi, bugünün Kiressun telaffuzuna Kerasus'tan daha yakın. Bu arada, Skylax ve Bizanslı Stephan... hala Sinop yakınlarında üçüncü bir Kerasus tanıyor.” (A.D. Mordtmann, 1925, S.408)

Bu karışık değerlendirmeler sonucunda A.D. Mordtmann; “Bu ayrıntılı tanık sorgusundan şimdi aşağıdaki sonuçları çıkardığını belirtiyor;

“1. Bugünün Kiressun şehri, her zaman Choirades (veya daha doğrusu Chiradhes), Kerasus olarak adlandırılmıştır ve hiçbir zaman başka bir adı olmamıştır.”(A.D.Mordtmann, 1925, S.409)

2. Bugünün kenti Kiressun, Xenophon Kerasusu'dur.”

“3. Bugünkü Fol'in(Vakfikebir) yakınındaki Kiressun Dere Sui'nin (Anonymus ağzındaki Kerasus Dere Suyu Nehri) ağzında bulunan Kerasus şehri hiç var olmadı.” (A. D. Mordtmann, 1925, S. 409)

“4. Pharnakia şehri, antik Kerasus ve bugünün Kiressun'uyla aynı değildir, bilakis daha da batıya uzanıyor, muhtemelen şu anki Ordu'da veya yakınında (Ravenna coğrafyası da Cerasus'u Pharnacia'dan ayırt etmekte, fakat sonucunu Parnassus olarak adlandırıyor).” (A. D. Mordtmann, 1925, S.409)

Yukarıdakileri onaylamak için biraz dilbilimsel sözler getirdim. İkinci cins çivi yazısında "dağ" anlamına gelen ve bazı şehir adlarını mükemmel bir şekilde açıklayan Karas kelimesi vardır. Bu şehir isimlerine, Kerasus'umuzu da hesap ediyorum,

bunun yanı sıra Ermenistan'daki tanınmış Kars, Kapadokya'daki Garsaura (Aksaray) ve diğerleri sayılır; Samiriye'deki Gerizim Dağı'nın (Batı Şeria-Filistin) bazı diğerleri gibi. Kerasus, Kars, Garsaura vb. dağ şehirleridir, şehirler, belli bir yüksekliğe inşa edilmiş, bu anonymus Kerasus tarafından hiç söylenemez." (A.D. Mordtmann, 1925, S.409)

Kiraz'ın Kökeni

Şimdi sonunda kirazlarla ilgili tanıkları duyalım. Son olarak kirazlar ile ilgili dile getirilenlere bakacak olursak;

Giresun isminin etimolojisine bakarsak; kirazın ana yurdu Giresun'dur. Bu nedenle de şehir adını o zamanlar kiraz anlamına gelen Kerasus veya Keresea kelimelerinden almıştır. Giresun ilinin ekonomik gelir kaynağı fındıktır. Fındığın en kalitelisi ise Giresun'da yetişmektedir.

Plinius saf sözleriyle diyor ki, "Kirazlar Lucullus'un Mithridates'e karşı kazandığı zaferden önce İtalya'da yoktu, Lucullus onları ilk kez 680 Roma yılında (MÖ) Pontus'tan ithal etmiş." (A. D. Mordtmann, 1925, S. 410)

A: D. Mordtmann Giresun isminin kirazdan geldiğini ifade ederek şöyle demektedir; "Bu ifadeler açık ve net; asil bir çeşitliliği ifade etmez, genel olarak kirazlar, düşünen herkesin anladığı gibi; eğer daha önce İtalya'da kirazlar var olsaydı, Latince'de elmalar, armutlar, üzüm vb. kendi adlarına sahip olacaklardı; Romalılar meyveyi adlandırmak için fazla beklemediler, ki Lucullus onlara Kerasus'ta kiraz var olduğunu öğretilene kadar. Rum dil ve söylem dilbilgisi Athenaeus, bununla birlikte, meyvenin Kerasus şehrine göre adlandırıldığını ve bunun tersi olmadığını açıkça belirtiyor." (A.D. Mordtmann, 1925, S.410)

Alman Coğrafyacı Carl Ritter, Forbiger'in görüşünü benimseyen ve ekliyor, "meyve isminin Eski Ermenice'de Keraz olduğunu doğruluyor Ritter'in bu ifadeyi nereden aldığını bilmiyorum, çünkü Dr. Kiepert'in bu bölümün ucundaki alıntı sözleri yalnızca doğru olan Türkçe Kires adını veriyor. İlk önce burada genel olarak eski-Ermenice ne bildiğimizi ve eski-Ermenice'den ne anlaşılacağını sormak isterim; bildiğim kadarıyla, Ermeni diline ait en eski anıtlar çağımızın dördüncü yüzyılın dışına taşmıyor ve bu nedenle Plinius, Athenaeus'den üç yüz yıl daha genç ve sonuncusunun alıntılacağı Theophraste'den. Eski Ermenice dilinde, yani Ermenistan'da Mesih'in doğumundan önce söylenen dilde, kiraz Keraz olarak adlandırılan, benim bilgime göre kimsenin herhangi bir bilgi veremeyeceği ve bu nedenle, şu an için Yunanca kiraz ve Latin cerasus, bu meyvenin bilinen en eski isimleridir ve bunlar Kerasus kentinin bir sonucu olarak Athenaeus'un açık ifadesinden türemiştir." (A.D. Mordtmann, 1925, S.410)

"Kiressun, Tireboli ve Trapezunt, Yunanlıların yaşadığı Colchian (Kolhis Krallığı)

sahilinde bulunan tek şehirdir, yani Hellenler Hellas'tan doğmuştur ve yalnızca Yunan Anadolu Kilisesi'ne ait olmasına rağmen, Hellen dili ve milliyeti bulunmayan hiçbir koltuğa ait değildir. Bir kez daha, 2000 yıldan daha önce bahseden üç şehri kuran ve bu bölgeden geçen ve dilini koruyan tüm siyasi fırtınalara rağmen, bugüne kadar korunmuş olan Helen kabilesinin tahrip edilemez canlılığının kanıtını görüyoruz; Fallmerayer'in kendisi bunu itiraf etmelidir, çünkü Şark'taki Fragmanlarında, orijinalinde Yunanlılarla yaptığı çeşitli konuşmaların alıntıları." (A.D. Mordtmann, 1925, S.410/411)

A.D. Mordtmann devamla, "Tireboli'yi pek görmedik; Sakinlerinin çok fazla bağcılık yaptığı söylendi, ancak Doğu'da geleneksel olan, yani asma bitkilerinin yeryüzünden serbestçe büyüdüğü, ancak "bitki bağları" olarak adlandırılan "Bağ" (bağlar) şeklinde yetiştirildiği söylendi Avrupa gibi." (A.D. Mordtmann, 1925, S.411)

Giresun ismi; kirazın ana yurdu Giresun'dur. Bu nedenle de şehir adını o zamanlar kiraz anlamına gelen Kerasus veya Keresea kelimelerinden almıştır. Giresun ilinin ekonomik gelir kaynağı fındıktır. Fındığın en kalitelisi ise Giresun'da yetişmektedir.

Giresun; konumu, kültürel değerleri ile her mevsim gezilip görülmeye değer eşsiz güzelliklere sahip ve Giresun'un doğal güzellikleri ve tarihi eserleri bakımından çok önemli bir özelliği de turizme elverişli yaylarıdır.

Şehre ayrı bir değer katan başka bir özelliği ise Doğu Karadeniz'de bulunan tek adaya sahip olmasıdır. Şehrin merkezin de bulunan kale, doğal güzelliği ve tarihi bakımında gezilmeye, görülmeye değer bir yerdir.

Giresun kendine özgü mutfağı, folkloru ile zengin bir kültürel yapıya sahiptir. Bu kültürel yapı çerçevesinde her yıl mayıs ayının 20'sinde Uluslararası Karadeniz Giresun Aksu Festivali etkinlikler yapılmaktadır.

Sonuç

Netice itibarı ile yabancı seyyahların yazdıkları seyahatnameleri, her ne kadar kişisel olarak kaleme alınmış olsalar da, Türk Toplum'unun Sosyal ve Ekonomik yapısını, Kültürü, Medeniyeti ve Tarihi bakımından kaynak oluşmaktadır. Seyyahlar eserlerinde siyasi olaylardan ekonomik yapıya, dini inançlardan gündelik hayata, tarihi eserlerden etnik gruplara kadar hemen her konuya değinerek okuyuculara bilgi vermektedir. Bu eserler ne kadar çok değerlendirilirse geçmişimiz o kadar aydınlanacaktır. Avrupa'da çeşitli dillere tercüme edilen ve sayıları binlerle ifade edilen seyahatname türü eserleri bırakın okumayı isimlerini dahi bilmiyoruz.

Kaynaklar

Akın, Cavit, (2014), Giresun Tarihi ve Kültürel Değerleri, Gece Kitaplığı.
Avrupalı yazarların gözünden Türkiye Stratejik samimiyet, (2017)
<https://www.star.com.tr/kitap/avrupali-yazarlarin-gozunden-turkiye-stratejik-samimiyet-haber-1207047/>, 13.04.2017 09:37
Aydın M., (2017), "Giresun Kalesi (1764-1840)", Karadeniz İncelemeleri Dergisi (Journal Of Black Sea Studies) , ss.39-56, 2012
Aydın M., (1998), "Alman Seyyahı J. P. Fallmerayer'E Göre 1840'Lı Yıllarda Giresun", Türk Dünyası Araştırmaları, ss.159-166, 1998
Cebeci, Ekrem, (2019), Cumhuriyet Döneminde Giresun Belediyesi 1923-1950, Gece Akademi.
Gülşen, Aydın (2014). Giresun'da Sosyal, Ekonomik, Siyasi ve Kültürel Yaşam (1945-1960). Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Ankara.
Danık, Ertuğrul, (2004) ŞEBİNKARAHİSAR KALESİ, Sanat Tarihi Dergisi Sayı/Number:XIII/2 Ekim/October 2004, 51-78,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/152327>,
GİRESUN, (2019)- Tarihçe- Coğrafya Dünyası, www.cografya.gen.tr › giresun › tarihce, 16.11.2019
Kartal, Emre Can, Antropoloji Tarihinin Unutulan İsmi: Andreas David Mordtmann, <https://sendika63.org/2018/04/antropoloji-tarihinin-unutulan-ismi-andreas-david-mordtmann-emre-can-kartal-evrim-agaci-484674/>,<https://evrimagaci.org/antropoloji-tarihinin-unutulan-ismi-andreas-david-mordtmann-536>
Kurak, Kemal, (2004), Osmanlı'yı Seyyahlardan Okumak, Tarih ve Düşünce, S. 49, Mayıs S. 34-42, ve
<http://kemalkurak.blogspot.com/2015/04/osmanly-seyyahlardan-okumak.html>
Mordtmann, A. D. (1958). "Yüzelli Sene Evvelki Anadolu", Çev: M. Şevki Yazman, Yeni Tarih Dergisi, Ocak 1958, S.13.
Mordtmann, A. D. (1999). İstanbul ve Yeni Osmanlılar, (çeviren. Gertraude Songu Haberman), Pera Yayıncılık, İstanbul.
<http://www.hist.net/kieser/mak2/Mordtmann1877.html>.
<http://cumhuriyetforum.org/forum/index.php?showtopic=19008>,
Kaya, Mevlüt (2014), Giresun Yöresi, Tarih-Kültür Notları, Arı Sanat Yayınevi
Kent Tarihi- GİRESUN İL KÜLTÜR VE TURİZM, MÜDÜRLÜĞÜ,
<https://giresun.ktb.gov.tr> › kent-tarihi
Kuruca, Nazım, (2006), Giresun Tarih ve Kültür Araştırmalarına Dair Kaynakça, ,
<http://acikerisim.giresun.edu.tr/xmlui/handle/123456789/183ve>

<http://www.karam.org.tr/DergiPdfDetay.aspx?ID=211>
Mordtmann, A. D. Mordtmann, Anatolien, Skizzen und Reisebriefe Aus Kleinasien (1850-1859) (Anadolu, Küçük Asya'dan Betimlemeler ve Gezi Mektupları 1850-1859), Eingeleitet mit Anmerkungen Versehen Von Franz Babinger (F. Babinger'in Giriş ve Takdimiyle), Hannover 1925
Mordtmann, A. D., (1999), İstanbul ve Yeni Osmanlılar, Pera Yayıncılık, İstanbul, S. III-V
Öztürk, Özhan, (2018), Giresun Tarihi: Kerasus, Pharnakia, Kerasunta, Giresun, ozhanozturk.com › 2018/01/10 › giresun-kerasus-pharnakia
Tarih, Giresun Valiliği, www.giresun.gov.tr › tarih1
Vakıfkebir Tarihçesi- Tc Vakıfkebir Kaymakamlığı,
<http://www.vakifkebir.gov.tr/vakifkebir-tarihcesi>,
12 Kas 2019